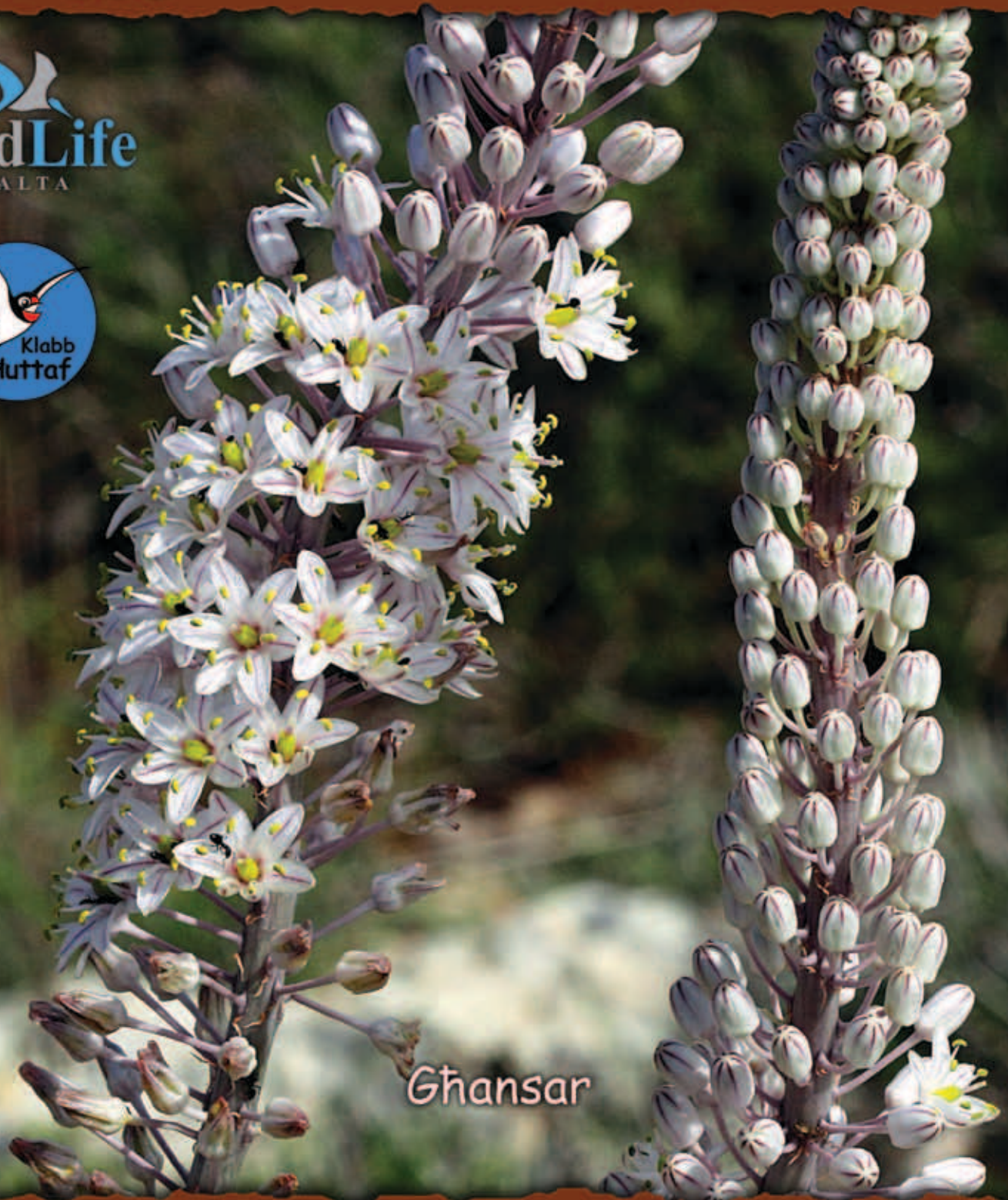

Il-Huttafa

numru 106

Settembru - Ottubru 2011

 BirdLife
MALTA

Ghansar

il-magazin ta' Klabb Huttaf

Il-Kučċarda narawha l-iktar f'Mejju u f'Settembru.

editorjal

Ħbieb Ħuttaf !

X'daqsejn ta' ritratt dan eh! Din hija Kuċċarda u r-ritratt hađu l-ħabib tagħna Aron Tanti waqt li kien berdwoċing fil-Buskett. Il-Buskett huwa post tal-ġenn għat-tajr tal-priża. Xi tkun dil-priża?

Ħafifa. Priża hija annimal li jinqabad u jittiekel minn annimal ieħor. Ħafna ghasafar jaqbd u jinnqabad u jittiekel minn jew biex jitimghuhom lill-frieħ tagħhom: Għasfur tal-Bejt li jaqbad xagħat, żanzarell li jaqbad nemusa, ċikonja li tabqad żring, pengwin li jaqbad ħuta. Xi ftit jew wisq dawn huma kollha ghasafar tal-priża. Imma meta n-naturalisti jtkellmu fuq "tajr tal-priża" (bl-Ingliż *birds of prey*) ikunu qed ifissru grupp speċjali ta' ghasafar. Dan huwa l-grupp li fih l-**ajkli**, l-**isqra**, l-**avultuni** u l-**kokk**.

It-tajr tal-priża malajr tagħrafhom għax għandhom munqarhom milwi 'l isfel bħal ganċ, u għandhom dwiefer ukoll qishom grampuni ppuntati. U kważi kollha għandhom għajnejhom kbar u vista eċċellenti (mhux bħal tiegħi mela!). Il-munqar, id-dwiefer u l-vista huma kollha għodda li t-tajr tal-priża jużaw biex isibu, jaqbd u, joqtlu u jqattgħu il-priża tagħhom.

Il-bniedem minn dejjem kienu jaffaxxinawh it-tajr tal-priża. L-Eġizzjani tal-Qedem kienu jadurawhom u wieħed mill-allat importanti tagħhom kien seqer jismu Ra. Ir-Rumani kienu jużaw l-ajkla fuq l-armi u l-istandardi tagħhom, drawwa li kkupjawha ħafna kavallieri fil-Medjuevu. Anke llum għadek issib l-ajkli fl-armi u l-bnadar ta' diversi pajjiżi.

Tgħix għaliex hux? Għaliex ma tarax pitirrossi fuq l-arma, daqs kemm hu ghasfur ħelu? Heqq, għax meta xi ħadd ikun irid jimpressjona, jagħżel annimal kbir, b'saħħtu u feroċi. Għalhekk l-ajkla hija tant popolari. Barra minn hekk, meta tara ajkla ttir, ma tistax ma tissaħħarx warajha.

F'paġna 7 ta' dil-ħarġa għandkom iktar ritratti ta' tajr tal-priża.

Victor
Victor Falzon
l-Editur

X'għandna?

Editorjal	2
Aħbarijiet	3
Mid-dinja	4
X'hemm ġdid?	4
X'nista' nara tgħid?	5
Ktieb Ġdid	5
Bis-Saħħa tagħkom	6
Dinja Waħda	6
Is-Slaten tas-Smewwiet	7
Attività	8
Kompetizzjoni	8
Intervista ma' fjura	8
Il-Buskett	9
Agħti kulur	10
Arti u Ritratti	10
Tgħidx ħmerijiet!	11
Ntietef tan-Natura	11

il-kumitat

Kathleen Mamo (kap) • Jason Aloisio • Fleur Bugeja • Desirée Falzon • Nikki Falzon • Victor Falzon

il-kuntatt

indirizz
BirdLife Malta
57/28 Triq Abate Rigord
Ta' Xbiex XBX 1120
tel 21347644 / 21347645 / 21347646
imejl info@birdlifemalta.org
imejl tal-magażin
il-huttafa@birdlifemalta.org
websajt www.birdlifemalta.org

il-klabb

Klabb Ħuttaf huwa t-taqsimta ta' BirdLife Malta għall-membri ta' taht it-18-il sena. Il-Klabb jorganizza ħarġiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, mixjiet, ħarġiet bil-lanċa, u naghmlu wkoll xogħol ambjentali. Kull xahrejn noħorġu wkoll il-magażin *Il-Ħuttafa* li l-membri jirċievu d-dar bil-posta. Bħalissa fil-Klabb qegħdin xi 1000 membru. Shubija fi Klabb Ħuttaf hija €7 fis-sena.

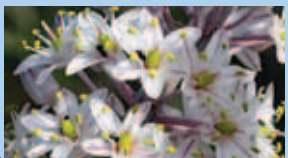

©BirdLife Malta, Ottubru 2011
Disinn u produzzjoni Victor Falzon
Stampat għand Poulton's Print Shop

Victor Falzon

mal-faċċata

L-Għansar (Sea Squill) hija pjanta li tikber l-iktar fix-xagħri. Tard fis-sajf tagħmel bukketti sbieħ ta' fjuri li jikbru fuq bsaten twal qishom pjuma. Meta tara roqgħa xagħri kollu bsaten tal-Għansar jixxenglu mar-riħ, veru jagħmlu effett sabiħ.

Ritratt ta' Victor Falzon

Xejn insib dil-ħarifa!

Dennis Cachia

Gamiema
Turtle Dove

Jahuuu!

L-għasafar isibu ħafna perikli ma' wiċċhom, speċjalment fi żmien il-passa. Wieħed minn dawn il-perikli hija l-kaċċa. Fil-ħarifa, miljuni ta' kaċċaturi fl-Ewropa joqtlu miljuni ta' għasafar li jkunu qed itiru lejn l-Afrika.

Periklu ieħor għall-għasafar huwa l-**insib**. F'Malta l-insib tal-għasafar huwa wkoll popolarim u eluf ta' għasafar jinqabdu fix-xbiek tan-nassaba. Imma

Pluviera
Golden Plover

Dennis Cachia

Malvizz
Song Thrush

aħbar tajba dil-ħarifa kienet li l-gvern ma fetax stagun għall-insib. B'hekk l-għasafar għandhom problema inqas, għal dis-sena għall-inqas.

Aħna s'intendi nisperaw li kull sena tibqa' hekk.

Summiena
Common Quail

Juan M Simon

Sa ftit snin ilu l-insib kien problema kbira f'Malta. Kważi 5000 nassab kienu jonsbu, kellhom lista twila ta' għasafar, u kienu jonsbulhom fil-ħarifa, fix-xitwa u anke fir-rebbiegħa. Imma ftit ftit dil-problema qed tissolva, għax bil-ligi l-insib fir-rebbiegħa issa spiċċa, u l-lista nizlet għal erba' speċi biss (li jidhru fir-ritratti t'hawn fuq). Bis-saħħa t'hekk, kważi nofs in-nassaba qatgħu qalbhom u żarmaw. Imma xorta baqa' iktar minn 2000 nassab, u ħafna minnhom spiss jiksru l-ligi u jaqbd u għasafar li suppost protetti. l-BirdLife ħa tibqa' titħabat sakemm l-insib jinqata' għal kollox minn pajjiżna. Min jaqbad l-għasafar għall-gost huwa egoist.

Spettaturi mill-Ungerija

Ray Galea

Il-grawnd tal-iMgarr bit-tfal jilagħbu. U fl-għoli fuq l-arblu...

...tliet Ċikonji Bojod zgħażaġh josservaw il-logħob!

Ray Galea

Nhar it-28 Settembru 2011, waqt li tfal kienu qed jilagħbu l-ballun fil-grawnd tal-iMgarr, ġew jarawhom spettaturi mhux tas-soltu: tliet **Ċikonji Bojod**! Kif taraw mir-ritratt, dawn it-tliet tajriet kbar poggew ħelu ħelu fuq arblu twil tad-dawl, wieħed fuq kull fanal. Membri tal-BirdLife kif semgħu bl-aħbar marru sparati fil-post, u ndunaw li t-tliet tajriet kellhom ċurkett f'sieqhom. Bit-teleskopju setgħu jaqrawhom in-numri fuq iċ-ċrieket u jiċċekkjaw minn fejn kienu ġew. Ma damux ma saru jafu li dawn kienu tliet ċikonji zgħażaġh li faqqsu l-Ungerija r-rebbiegħa li għaddiet.

In-nies tal-BirdLife baqgħu hemm il-lejl kollu għassa mat-tajr ħalli ma jisparawhomx il-kaċċaturi. L-għada filgħodu għal xi 8.30am iċ-Ċikonji taru, gibdu lejn is-Salib tal-Għolja, għolew ħafna u komplew il-passa tagħhom lejn l-Afrika.

Aħbar li dahlet fl-aħbar mument: SIRNA NAFU LI T-TLIET ĊIKONJI ĠEW LURA U NQATLU KOLLHA MINN KAĊĊATORI F'HAL FAR...

X'għandha miġ-dinja?

Fuq tliet gzejjer żgħar fi **New Caledonia** għaddej proġett biex isalvaw diversi għasafar rari. Biex isir dan, kull ma għamlu kien li ħelsu l-gzejjer mill-firien kollha. Tinstema' ħaġa ħafifa, imma mhijjex, għax il-firien jagħmlu ħafna frieħ malajr. Għalhekk il-firien kellhom jinqerdu sa l-inqas wieħed. Il-gzejjer jisimhom Table, Double u Tiam'bouène, li bejniethom fihom area ta' 137ettaru.

Ir-riżultat malajr beda jidher, għax għasafar li ma kinux baqgħu jbejtu reġgħu tfaċċaw kważi mill-ewwel. Fost dawn kien hemm ibejtu das-sajf speċi rari bħall-**Fairy Tern** u t-**Tahiti Petrel**.

Dal-proġett qed tmexxi l-għaqda SCO, li hija l-BirdLife ta' New Caledonia. Issa ħa jkomplu jifirxu l-proġett fi gzejjer oħrajn fil-viċin.

New Caledonia hija grupp ta' gzejjer fil-lvant tal-Awstralja.

Fairy Tern bil-fellus

Meħlusin mill-firien

Joe Sultana

Ftit ilu l-BirdLife ta' Malta wkoll għamlet proġett bħal dan. Kelliha tneħhi partita firien biex issalva l-bejtiet tal-Garni.

Konna gibna dwar Proġett Garnija f' Il-Fluttafa 98.

Kun af iktar

Il-far huwa wieħed mill-ikbar għedewwa tal-għasafar, għax spiss jattakkalhom il-bejta u jiekol il-bajd u l-flieles. Ħafna speċi ta' għasafar saru estinti bis-saħħa tal-firien li żarmaw popolazzjonijiet sħaħ, speċjalment fuq gzejjer żgħar. F'ħafna gzejjer tropikali l-firien jagħmlu ħerba mit-tajr tal-baħar.

Għalkemm il-far jidher li huwa l-kriminal, it-tort ikun kważi dejjem tal-bniedem. Għaliex? Għax huwa minħabba l-ħmieġ u t-traskuraġni tan-nies li l-firien jiffaċċaw f'postijiet fejn qabel ma kinux jeżistu. Il-firien jaslu fuq l-istess dgħajjes jew vapuri li jiġu bihom in-nies, jinżlu l-art, jinfirxu u fi ftit snin iżidu ħafna fin-numru.

140,000 għall-qatla.

Il-gvern tal-**Kanada** qed jippjana massakru ta' 140,000 foka. Għaliex? Għax qal li l-foki qed jiklulhom il-ħut. Ara trid tkun veru wiċċek tost biex tirraġuna hekk! Wara li l-Kanada (u pajjiżi oħrajn) battlu l-Oċean Atlantiku mill-ħut bis-sajd esaġerat, issa s-sajd qed ifalli. Ħafna għaqdiet ambjentalisti kienu xebgħu jwissuhom biex jikkontrollaw is-sajd, imma x'jikkontrollaw hu! Issa li fallew iridu jwaħħlu f'xi ħadd hux! Min se jeħel, is-sajjieda? Ma tarax! Il-gvern Kanadiż? Ma tarax! Heqq mela tort ta' dawk il-foki żaqqiqin! X'ha nagħmlu? Heqq noqtlu l-foki hux! Kemm ħa noqtlu? Ma nafx, biżżejjed 140,000 għal dis-sena tgħid? Naħseb. Owkej. Tlaqna għalihom.

Kemm jafu jirraġunaw hej!

Foka Griża

X'hemm ġdid?

Tant għadni misjub frisk li għadhom ma tawnix isem xjentifiku!

Glass Frog ???

Fl-**Ekwador** hemm meded kbar ta' foresti tropikali. Ftit ilu fil-muntanji fil-punent tal-pajjiż, xjenzati sabu żring trasparenti li ma jinstab imkien iktar fid-dinja. Iż-żringijiet trasparenti jgħixu u jbidu fis-siġar, fejn jingabar ħafna ilma xita qalb il-weraq. Tistgħu timmaġinaw jekk tinxef il-klima x'jiġrihom dawn iż-żringijiet.

Cat Ba Leopard Gecko *Goniurosaurus catbaensis*

Fl-**Asja** hemm xmara twila ħafna jisimha Mekong li taqşam tliet pajjiżi. Dix-xmara tiżbokka fil-**Vietnam**, fejn hemm gżira jisimha Cat Ba. Hawnhekk instabet wiżgħa b'kuluri tal-għaġeb, għajnejn oranġjo u saqajn bi dwiefer twal qishom ta' leoparda. Insomma, qisha annimal minn film tal-fantaxjenza! Hija rari ħafna u s'issa tlieta biss instabu minnha. Nisperaw li l-gvern tal-Vietnam jiproteġiha bil-liġi.

Animali u pjanti li nstabu ġodda dan l-aħħar

¹ettaru = biċċa art twila 100m u wiesgħa 100m (bl-Ingliż *hectare*), qisu area ta' grawnd tal-futbol.
²estint = animal jew pjanta li jkunu nqerdu għal kollox minn x'imkien, jew anke mid-dinja (bl-Ingliż *extinct*).

Gardell

Goldfinch

Carduelis carduelis

Ftit taż-żmien iehor jibdew jidhru l-għasafar tal-ghana, li sa ffit ilu eluf minnhom kienu jinqabdu fl-imnasab imxerrdin ma' kullimkien. B'xorti tajba għal dawn l-għasafar, l-insib f'Malta sar kontra l-liġi, u għalhekk dawn l-għasafar nistghu ngawduhom iktar.

Fost l-isbaħ minn dawn l-għasafar insibu l-Gardell. M'għadux jidher fil-kwantitajiet li kienu jpassu fl-imghoddi, għalkemm pass bogħod minna, fi Sqallija, il-Gardell tarah anke fil-ġonna qalb il-bini. Ir-raġel u l-mara jixxiebhu ħafna fid-dehra, imma r-raġel biss jgħanni. Minħabba d-dehra u l-għanja tiegħu, il-bniedem ħa miegħu l-Gardell f'artijiet fejn ma kienx jinstab, bħall-Awstralja. Illum nafu li dan l-aġir mhux ta' ġid għan-natura tal-post.

L-ikel favorit tal-Gardell huwa ż-żerriegħa li jislet mill-fjuri nexfin tax-xewk. Minħabba f'hekk sar simbolu tal-passjoni u l-kuruna tax-xewk, u f'pitturi antiki ġieli narawh ħdejn it-tfajjel Ġesù, qisu biex ifakkar f'dak li kellu jgħaddi minnu.

Victor Falzon

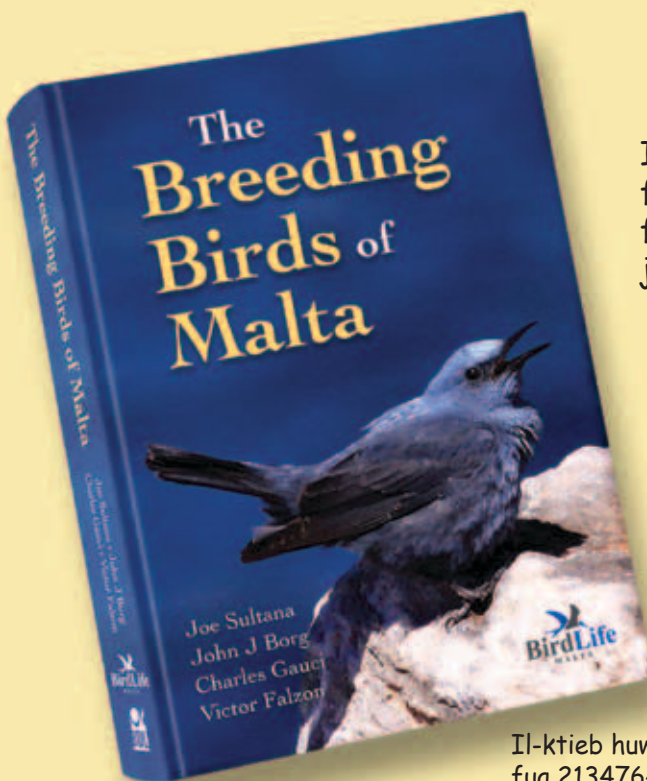
It-tpinjja meħuda mill-ktieb **Ghasafar Madwarna**, li huwa miktub apposta għat-tfal. Dal-ktieb jiswa €5 u tista' tixtrih minghand il-BirdLife jew billi żżur ir-riservi naturali tal-Għadira jew Is-Simar.

Ole! Spiccat!

Fl-aħħar! Il-corrida fil-Catalunya spiccat. Kif kulhadd jaf, it-tortura tal-barrin hija moda fi Spanja. Imma fil-parti li jisimha Catalunya, din it-tradizzjoni kiefra issa spiccat. L-aħħar spettaklu (li fih inqatlu sitt povri barrin) sar ffit granet ilu. J'alla dil-mewġa kontra l-mohqrija tal-barrin ffit ffit tinfirex għal Spanja kollha.

Ktieb Ġdid!

Il-BirdLife għadha kemm ħarġet ktieb ġdid fuq l-għasafar. Ktieb li jigbor fih kull ma nafu fuq l-għasafar kollha li jbejtu jew li kienu jbejtu fil-Gżejjer Maltin.

- Ktieb ta' 380 paġna.
- Bil-kulur minn qoxra sa qoxra.
- Mizgħud b'iktar minn 470 ritratt.
- Xogħol ta' 4 awturi u 44 fotografu.
- Tagħrif fuq 77 speċi.

Jekk tħobb l-għasafar u n-natura Maltija **MA TISTAX** toqgħod mingħajru dal-ktieb. **Extrih qabel jinħatfu l-kopji kollha!**

Il-ktieb huwa qoxra iebsa u jiswa €33. Biex tixtrih ċempel lill-BirdLife fuq 21347644/5. Qiegħed ukoll għall-bejgħ mill-Għadira u s-Simar.

Bis-saħħa tagħkom!

Hawnhekk taraw 30 tromba li nxtraw. U dawn lanqas huma kollha, għax barra minn dawn xtrajna 10 oħra ta' mudell ieħor, u anke skoss lentijiet.

Bil-flus li gbartu daww minnkom li ġejtu għall-Mixja Maratona ta' dis-sena, il-BirdLife xtrat ħafna trombi. Dawn it-trombi nxtraw biex jużawhom l-istudenti li jżuru r-riservi naturali tal-Għadira u s-Simar meta jġu ma' tal-iskola - forsi intom stess għad tużawhom ukoll xi darba. Bis-saħħa tagħkom, l-għasafar li jżuru r-riservi naturali issa ħa jitgawdew aħjar, għax it-trombi li kien hemm qabel kienu ruħhom fi snienhom. Għalhekk grazzi kbira lill-Fluttaf kollha (u l-familji tagħhom) li ġejtu timxu.

Dinja Waħda reggħet magħna

Nhar il-Ħamis 22 Settembru 2011 kienet ġurnata importanti fil-kalendarju ta' Dinja Waħda. Illum Dinja Waħda saret popolari ħafna fl-iskejjel Maltin u Għawdxin, u jieħdu sehem fiha eluf ta' studenti. Il-Bank of Valletta u BirdLife Malta issa reggħu nġhaqdu flimkien għal dal-proġett, sħubija li issa daħlet fir-raba' sena tagħha. Kif tafu, Dinja Waħda nagħmluha biex it-tfal isiru jafu aktar fuq in-natura, u jsiru aktar responsabbli lejn l-ambjent naturali.

M'għandniex xi ngħidu, Dinja Waħda dis-sena se tkompli bil-ħafna attivitajiet maħsubin apposta għalikom, waħda isbah mill-oħra. Għalhekk flimkien mal-għalliema tagħkom, qisu li dis-sena tkomplu tieħdu sehem. Bis-saħħa ta' Dinja Waħda titgħallmu iktar fuq in-natura. Waħda mill-aktar logħbiet imfittxija minnkom hija l-Wader Game. Is-sena l-oħra dil-logħba lagħbuha iktar minn 3000 student minn 25 skola differenti.

U dan mhux kollox tafux! Dis-sena stennew aktar attivitajiet eċitanti bħal:

- L-Għoti tal-premjijiet lill-iskejjel li ħadu sehem is-sena l-oħra
- Il-Mixja Maratona ta' 11km b'risq l-ambjent.
- World Wetlands Day
- Dear Minister!
- Film dwar il-gmiel tan-natura.

L-interess u l-partecipazzjoni tal-iskejjel f'Dinja Waħda qiegħed dejjem jizdied. Inti se tingħaqad magħna din is-sena?

Is-Slatten tas-Smewwiet

Kulhadd jaf x'inhi ajkla, imma ftit Maltin jafu li dawn l-għasafar jigu f'pajjiżna wkoll. It-tajr tal-priza narawhom l-iktar fi żmien il-passa, u Settembru u Ottubru huma xhur tajbin. F'Malta s'issa dehru xi 30 speċi ta' birds of prey, u hawnhekk għandkom ritratti ta' tmienja minnhom.

Astun Iswed
Black Kite

Aron Tanti

L-astuni tagħrafhom għax meta jagħlqu denbhom jiġi b'zewg ponot bħal furketta.

Hehe, mela jien astun.

Kučċarda
Honey-buzzard
Nicholas Galea

Il-kuċċarda wahda mill-iktar tajr tal-priza komuni li naraw. Jgħidulha honey-buzzard għax tiġġenhen għall-ghasel.

Ajkla tat-Tikek
Lesser Spotted Eagle

Nicholas Galea

Bagħdan Aħmar
Marsh Harrier

Aron Tanti

Arpa
Osprey

Aron Tanti

Tghid iddoqq?

Ma nafx. Staqsiha.

Spanjulett
Common Kestrel

Raymond Galea

Bħalissa t-tajr tal-priza jkunu sejrin l-Afrika għax-xitwa.

Seqer tal-Fannieqa
Hobby
Aron Tanti

Dawn ir-ritratti kollha ttieħdu Malta, ħafna minnhom mill-Buskett. Il-Buskett huwa post tajjeb biex tobserva t-tajr tal-priza.

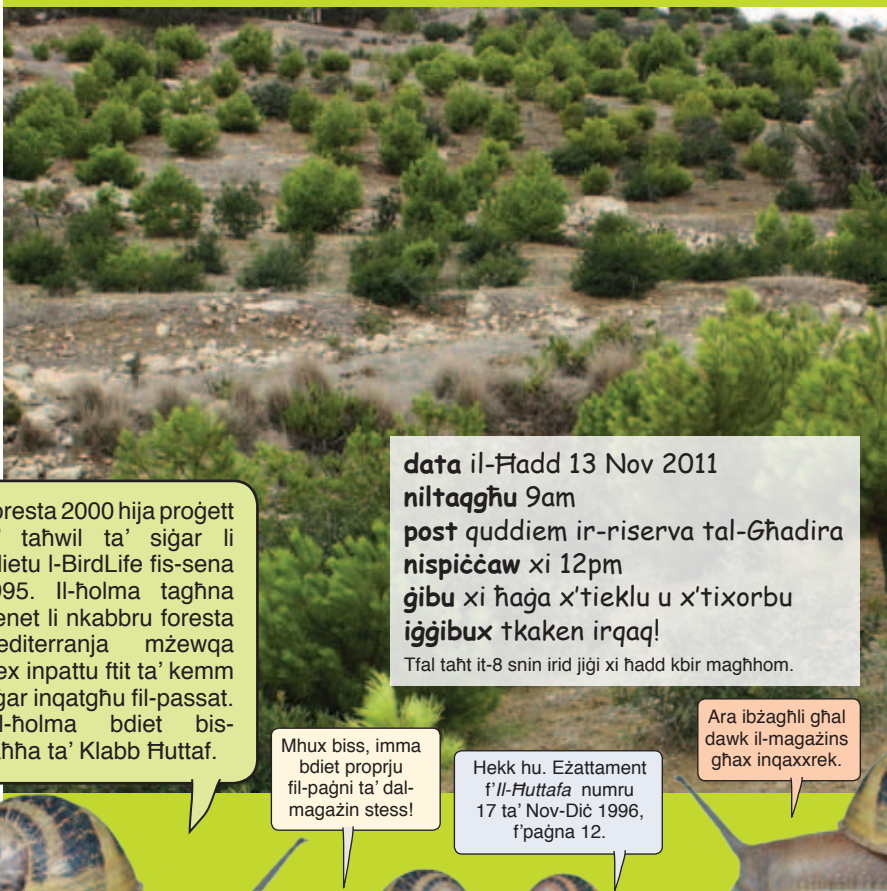
Spanjulett Sekond
Lesser Kestrel
Nicholas Galea

Ha mmorru nħaddru...

Kif nagħmlu kull sena, ħa mmorru nħawlu ftit sigar f'Foresta 2000. S'issa diġà hemm imħawlin mal-20,000 sigra u arbuxxell, u ftit ħafna baqa' post fejn tħawwel. Imma r-rejnġer tal-foresta ħasbilna għal roqgħa fejn nistgħu nkomplu nħaddru l-għolja tal-Marfa. Mela titilfux iċ-ċans li tgħinu fit-twelid tal-ikbar foresta f'Malta.

Victor Falzon

**data il-Ħadd 13 Nov 2011
niltaqgħu 9am
post quddiem ir-riserva tal-Għadira
nispicċaw xi 12pm
gibu xi ħaga x'tiekle u x'tixorbu
igġibux tkaken irqaq!**

Tfal taht it-8 snin irid jiġi xi hadd kbir magħhom.

Foresta 2000 hija proġett ta' taħwil ta' sigar li bdienu l-BirdLife fis-sena 1995. Il-holma tagħna kienet li nkabbru foresta Mediterranja mżewġa biex inpattu ftit ta' kemm sigar inqatgħu fil-passat. Dil-holma bdienu bis-saħħa ta' Klabb *Futtaf*.

Mhux biss, imma bdienu proprju fil-paġni ta' dal-magażin stess!

Hekk hu. Eżattament f'*Il-Futtafa* numru 17 ta' Nov-Diċ 1996, f'paġna 12.

Ara ibżagħli għal dawk il-magażins għax inqaxxrek.

KOMPETIZZJONI POSTER

Kif tafu, ftit ilu bdejna sensiela ta' posters li jidhru kull tliet ħargiet tal-magażin. S'issa diġà gibna tnejn, u f'*Il-Futtafa* li jmiss ħa jkollna t-tielet poster. Biex nittantawkom ftit, qed ingibulkom biċċa mir-nitratt li ħa jidher. X'taħsbu li hu l-għasfur? Ibagħtu t-twegiba (flimkien ma' isimkom) fuq dan l-imejl speċjali

kompertizzjoni.poster@gmail.com

Aħna mbagħad intellgħu isem minn dawk li jaqtgħu, u nibagħtulkom **RIGAL** żgħir.

Għalfejn il-gremxul m'għandux jagħmel bungee jumping.

Intervista ma' Fjura

X'jismek?
Jien jgħiduli *Għansar*.

Inti Maltija jew ġabuk minn barra?
Ħadd ma ġabni minn imkien. Kont nikber hawn minn qabel ma ġew l-ewwel nies f'Malta.

X'ambjent tikber fih?
Fix-xagħri għall-beraħ u d-dawl.

Kif tissaporti s-sħana tas-sajf?
Għax inħaddem rasi! Il-weraq intellagħhom fix-xitwa u r-rebbiegħa, il-fjuri u ż-żerriegħa nagħmilhom fil-ħarifa, ħalli fl-eqqel tas-sajf ma jkollix x'nagħmel, u noqgħod riegda taħt il-ħamrija.

Torqod taħt il-ħamrija! Kif?
Għax jien nagħmel basla kbira, u naħzen is-sustanza kollha fiha għal meta niġi bżonnha.

Il-fjuri tiegħek kif ikunu?
Ruħi, dax-xahar jien *cover girl*. Mur paġna 1 u tara!

Sbieħ! Għandek xi problemi?
Ma tantx, ħlief xi nassaba gwappi li jiġu jaħarqu xi biċċa xagħri jew ibexxu l-pjanti u joqtluna. U dan kollu biex jarmaw dawk il-miżħutin xbiek.

X'vizzju ikrah hux! Grazzi ħafna.
M'hemmx imniex, ħi.

Hawnhekk hawn fejn nistahba!

Il-Buskett

Victor Falzon

Min jaf kemm-il darba mortu l-Buskett. Forsi ma' tal-klassi, forsi mal-familja, forsi għall-iMnarja, u forsi ħarga ma' Klabb Fluttaf. Il-Buskett huwa wieħed mill-ftit postijiet f'Malta fejn tista' timxi għad-dell ta' **sigar** għoljin u tħossok qiegħed go foresta.

Katina sħiħa ta' ħajja

Il-Buskett popolari anke man-naturalisti, għax fejn hemm is-sigar hemm iktar natura. Għaliex? Għax id-dell tas-sigar u l-umdu li johrog mill-weraq joħolqu ambjent eċċellenti għall-**ħażiż**, **likeni** u **faqqiegħ**. U fl-irkejjen qalb il-friegħi u l-weraq u l-qxur taz-zkuk jgħixu, jistkennu u jistaħbew ħafna ħlejjaq zghar bħal **dud** u **ħnieżer l-art**.

Barra minn hekk, il-weraq, il-fjuri u l-frott tas-sigar jikluh ħafna **insetti**. U fejn hemm l-insetti ssib animali li jikluhom, bħal **għasafar**, **rettilli** u **brimb**. Insomma katina sħiħa ta' ħajja.

Minħabba li mill-Buskett jgħaddi Wied il-Luq, fix-xitwa u fir-rebbiegħa spiss ikun hemm nixxiegħa tal-ilma. Hemmhekk jgħixu tip ta' **ħniex** ċatti, **bebbux** tal-ilma ħelu, u s'intendi **zringijiet**.

Bed and Breakfast

Bħalissa fil-ħarifa, ħafna għasafar ikunu qed ipassu mill-Ewropa lejn l-Afrika. Waqt dal-vjaġġ twil, l-għasafar jegħjew u jkollhom bżonn x'imkien

fejn jistrieħu u jorqdu. Is-sigar kbar taż-**Żnuber**, **Luq**, **Ballut**, **Flarrub**, **Ċipress** u **Fraxxnu** li jikbru fil-Buskett huma kalamita għal dawn l-għasafar għajjenin.

F'Settembru u Ottubru eluf ta' għasafar jinżlu jgħaddu lej l-Buskett qabel ikomplu l-vjaġġ. Fost dawn hemm għasafar zghar bħall-**Bufula Passajra** u l-**Fluttafa**, għasafar ta' daqs medju bħall-**Gamiema**, is-**Seqer tal-Flannieqa** u l-**Qerd in-Naħal**. U hemm għasafar kbar bħall-

Kuċċarda, il-**Bagħdan Aħmar** u l-**Kwakka**. Mingħajr il-Buskett, ħafna minn dawn l-għasafar ma jsibux post ieħor f'Malta fejn jistrieħu, u jekk ma jistrieħux dawn jistgħu jmutu.

Għalhekk importanti li l-Buskett nibzgu għalih mhux biss biex ingawduh aħna imma għan-natura li tiddependi minnu.

Dar-ritratt imgebbed?

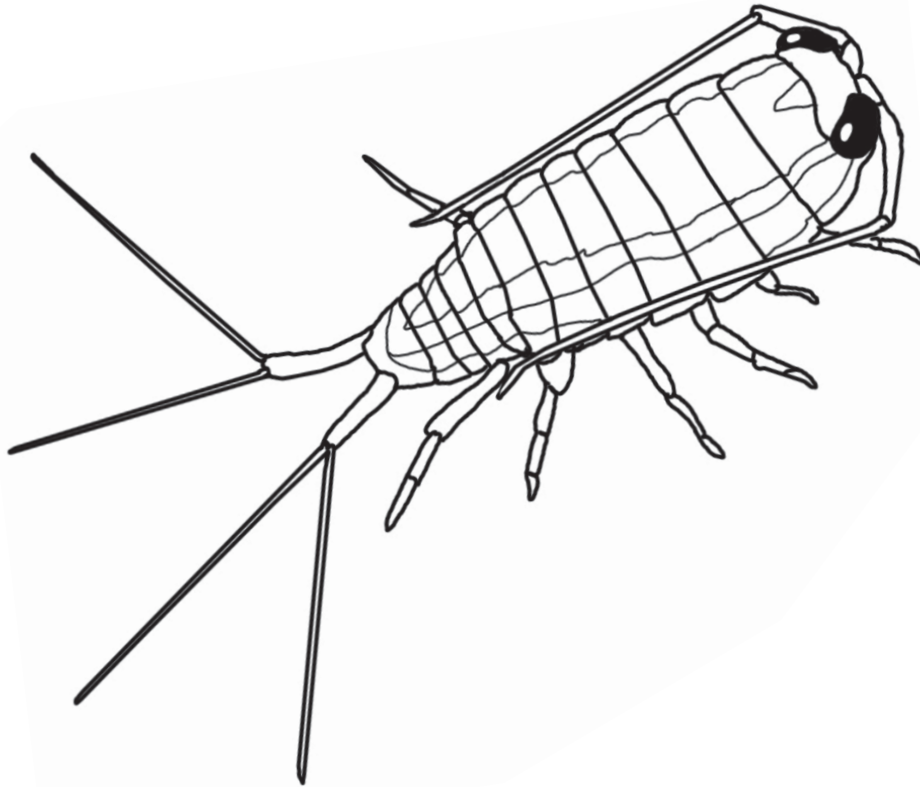
Le, dik toqghod hekk biex jahsbuha zokk.

Kokka
Scops Owl

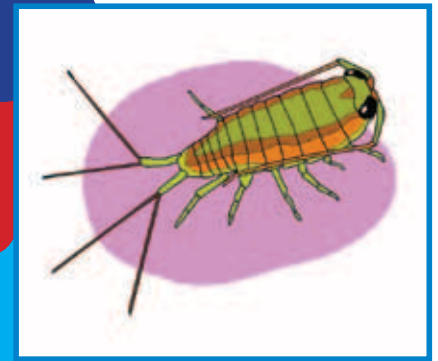
Ian Balzan

Dudu tas-Sajd

Victor Falzon

Agħti kulur lill-istampa.

Id-Dudu tas-Sajd huwa dak l-animal zghir li naraw hafna minnhom jgħru srenati f'xatt bil-blat. Fil-fatt mhu dudu xejn imma tip ta' hanżir l-art. Bl-Ingliż jghidulu **Sea-slater**.

Id-Dudu tas-Sajd mhux veru fih dawn il-kuluri kollha, imma qiegħed hekk biex ikun iktar interessanti u oriġinali. Meta tpingu tibzghux tesperimentaw bil-kuluri. Użaw l-immaginazzjoni.

Hehe, jien m'niex nibza' nesperimenta bl-immaginazzjoni.

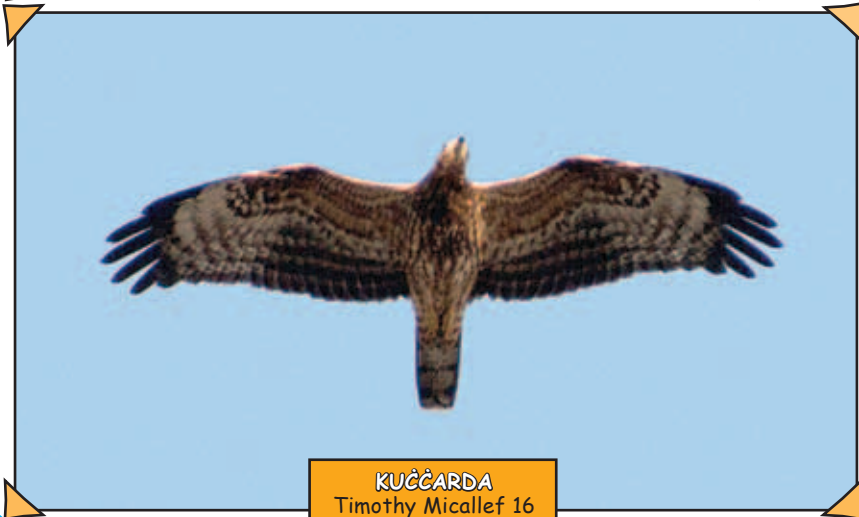
ARTI U RITRATTI

ĠURAT TAR-RABA'
Fabian Camilleri 11

Ibaghtulna t- tpingijiet u r-ritratti li tiehdu tan-natura (mhux pets jew fjuri kultivati) ħalli nġibuhomikom f'dir-rokna. Basta r-ritratti jkunu veru tagħkom. Ibaghtuhom **jpg** fl-imejl il-huttafa@birdlifemalta.org

KUĊĊARDA
Timothy Micallef 16

ARTITASKYA

Kartun ieħor ta' Askya Pizzuto 15

Is-SEQER tal-FIANNIEQA

Tgħidx ħmerijiet!

Desirée Falzon iddur dawra ma' ħmerijiet li nisimgħu fuq l-animali.

Il-gremxul ta' Filfla għandhom żewġt idnieb.

Din waħda minn dawk il-ħmerijiet li tispjega tajjeb hafna kif jinholqu l-ħmerijiet! Il-gremxula ta' Filfla għandha forma eżatta bħal ta' Malta: ġisem twil u mislut, u denb twil u rqiq. L-unika differenzi huma fid-daqs u fil-kulur. Mela kif ġiet din taż-żewġt idnieb? Kif tafu, meta gremxula tkun se tinqabad, twaqqa' denbha u taħrab tigrì. Id-denb jibqa' jiċċaqlaq waħdu u l-¹predatur jibqa' moħħu f'dad-denb, u l-gremxula jinsieha. Wara ftit taż-żmien, il-gremxula ittella' denb ġdid. Probabbli xi hadd (forsì sajjied) darba ra gremxula fuq Filfla li meta waqqgħet denbha, ma nqatax għal kollox. Allura meta tellgħet denb ġdid, din l-imbierka gremxula spiċċat qisha b'żewġt idnieb. Imma l-kelma leħqet ġriet, u l-gremxul ta' Filfla ħa l-fama li għandu żewġt idnieb! Storja helwa, imma tajjeb niftakru li din hija biss ħmerija.

Il-Gremxula ta' Filfla

Rajtu sew ir-ritratt? Mela daqshekk ħmerijiet fuq żewġt idnieb, owkej?

Imma...

Joe Sultana

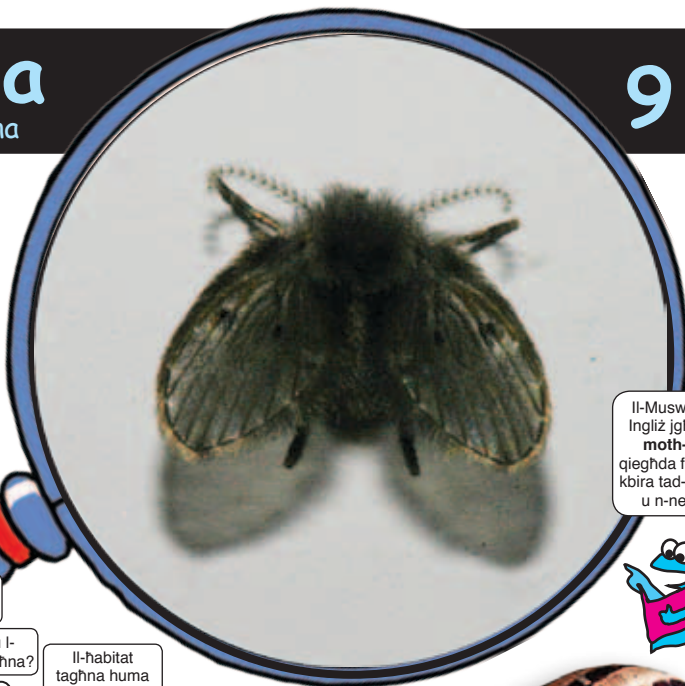
Victor Falzon

Ntietef tan-Natura

Victor Falzon jagħti ħarsa lejn ħlejjaq żgħar madwarna

Il-Muswafa

Il-Muswafa (l-isem shiħ Nemusa Muswafa) kollha rajtuha xi darba jew oħra: dik l-insett żgħir hafna li kważi dejjem tarawh mal-ħajt hdejn xi sink. Ħafna jaħsbuha baħrija għax hija sufija bħalhom (anke l-ġwienah sufìn). Imma fil-fatt hija tip ta' dubbiena. Mhix dubbiena minn dawk li jiffittawna jew ipoġġulna fuq l-ikel. Xejn minn dan: il-Muswafa ma tantx ittir bogħod mill-ħabitat tagħha, fil-fatt ma tantx tiflaħ ittir fit-tul, kif tinnutaw jekk tosservawha ftit. Allura l-ħabitat tagħha x'inhu? Huwa proprju l-pajpijiet tas-sinek. Għall-kenn u għall-umdu, il-Muswafa tgħix u tixrob l-ilma li jinżel mis-sink, li fih is-sustanzi kollha li għandha bżonn. Heqq, u kultant toħroġ iddur dawra miskina.

9

Victor Falzon

Il-Muswafa bl-Ingliż jgħidulha moth-fly u qiegħda fil-familja kbira tad-dubbien u n-nemus.

Ma, x'inhu ħabitat?

ħabitat huwa l-post fejn tgħix.

U x'inhu l-ħabitat tagħna?

Il-ħabitat tagħna huma l-paġni ta' dal-magażin!

Ħbieb, kemm infakkarkom biex issa li bdiet ix-xita, ma żżarmawx hitan tas-sejjieh biex tfittxu l-bebbux. Anzi jekk ma taqbduna xejn u thalluna ngħixu, tant aħjar!

www.arontanti.com

Websajt mimlija ritratti ta' ghasafar, rettili, insetti, pjanti u natura oħra. Xogħol tal-fotografu ħabib tagħna Aron Tanti.

www.birdlifemalta.org

Fil-websajt tal-BirdLife issib aħbarijiet fuq kull ma tkun qed tagħmel l-għaqda għażiża tagħna, u hafna tagħrif iehor.

www.maltawildplants.com

L-ikbar u l-aqwa websajt fuq il-pjanti ta' Malta, b'eluf ta' ritratti u hafna hafna tagħrif. Xogħol tal-botaniku ħabib tagħna Stephen Mifsud.

¹predatur. Animal li jikkaċċja u jaqbad animal iehor għall-ikel, per eżempju seqer, lupu, brimba qabbieža, ballottra.
²botaniku. Xi hadd li jistudja l-pjanti.

we help you save

Save with BOV Young Savers Account and benefit from a free money box when you have €100 in your account and attractive interest rates on the money you save. Parents, grandparents and legal guardians may open this account to save for a young child.

Your success is our goal.

BOV YOUNG SAVERS ACCOUNT

2131 2020 | bov.com

Issued by Bank of Valletta p.l.c.
58, Zachary Street
Valletta VLT 1130 - Malta

Terms & conditions apply.

